

Дерев'янка Б.В. Питання доцільності утворення спеціалізованого інвестиційного суду України. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції* : у 2 ч. (м. Суми, 21–22 травня 2020 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, О. М. Резнік. – Суми: Сумський державний університет, 2020. Ч. 1. С. 255–258.

ПИТАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ УТВОРЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Дерев'янка Б.В.

доктор юридичних наук, професор

У попередніх роботах нами наголошувалося на тому, що економіка будь-якої держави з економікою ринкового типу потребує постійного залучення інвестиційних ресурсів. На жаль Україна не має достатніх внутрішніх фінансових ресурсів для подолання економічних і соціальних проблем. Навіть за приблизними підрахунками наша економіка щорічно потребує більше 40 млрд. доларів США іноземних інвестицій. Не менш важливим є освоєння нових технологій розвитку, спрямованих на виготовлення конкурентоспроможної продукції шляхом розробки та запровадження нових прогресивних технологій з меншими витратами ресурсів та праці. Тому не меншого значення набуває розвиток інноваційної діяльності в Україні. Особливо важливим є залучення в якості інвесторів вітчизняних суб'єктів господарювання та громадян України, які за багатьма визначеннями і переконаннями вчених з різних наук та практиків є більш зацікавленими у розвитку власної економіки ніж іноземний інвестор [1, с. 5]. Проте і внесок в економіку України іноземних інвесторів недооцінювати також не варто. Іноземні інвестиції працюють майже в усіх галузях та сферах господарства. Рівень інтеграції із міжнародною та світовою економікою особливо відчувається сьогодні, в часи, коли національні економіки закриваються через зниження виробництва та попиту на значну кількість товарів, робіт та послуг. Українська економіка може не витримати тривалу пандемію без зовнішніх фінансових вливань. При цьому кредити МВФ та інших міжнародних фінансових установ є достатньо ефективним, проте не найкращим засобом боротьби із економічним спадом. Ефективніше залучати кошти внутрішніх та зовнішніх інвесторів на взаємовигідних умовах. До того ж інвестори повинні мати впевненість у стабільності законодавства та бути переконаними в ефективності і справедливості роботи судової системи під час відстоюванні своїх інтересів у судах.

Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу призвів до появи різноманітних технічних засобів, завдяки наявності яких рівень корупції у державній службі, освіті, медицині частково знизився. Також протягом останніх років було прийнято нові

Деревянко Б.В. Питання доцільності утворення спеціалізованого інвестиційного суду України. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції* : у 2 ч. (м. Суми, 21–22 травня 2020 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, О. М. Резнік. – Суми: Сумський державний університет, 2020. Ч. 1. С. 255–258.

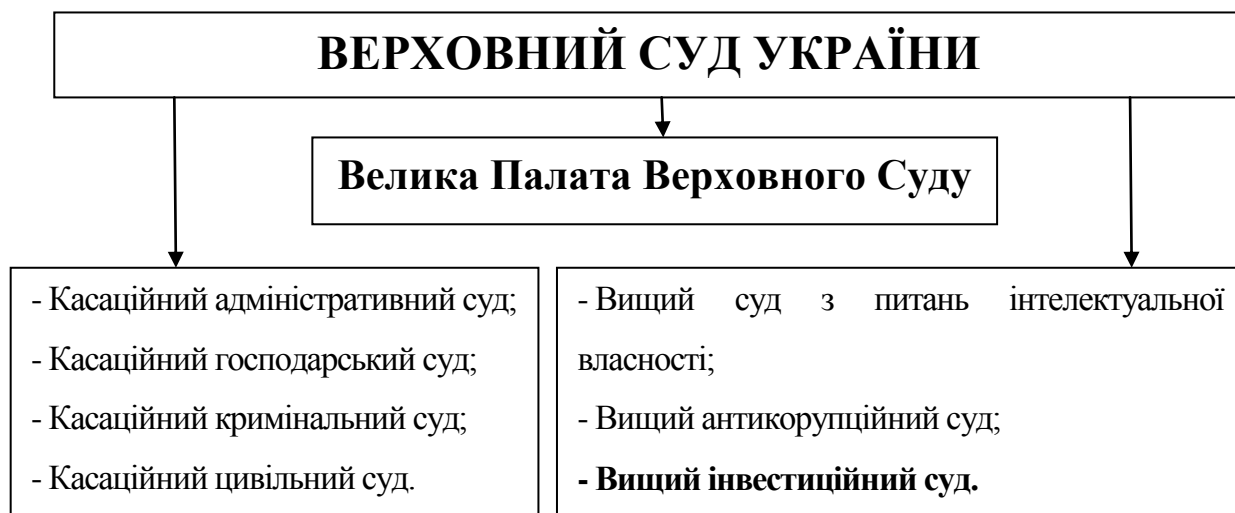
нормативні акти та внесено зміни і доповнення до діючих в частині посилення протидії та боротьбі із корупцією, «відмиванням» коштів, здобутих злочинним шляхом, «рейдерством» тощо. В Україні було утворено новий судовий орган – Вищий антикорупційний суд у складі Верховного суду України. Це позитивно відбилося на рівні інвестування в українську економіку. Однак його рівень все одно значно поступається рівню інвестування в економіку більшості сусідніх із Україною держав. Для залучення іноземних інвестицій представникам української влади доводиться особисто переконувати акціонерів і керівників відомих зарубіжних компаній та корпорацій брати участь у реалізації різноманітних економічних проектів в Україні. Так, 23 січня 2020 року у роботі Всесвітнього економічного форуму у Давосі взяв участь Президент України, який давав особисті гарантії іноземним інвесторам щодо захисту їх прав та інтересів, а також висловив ідею щодо утворення в Україні окремого суду (арбітражу) для інвесторів.

З одного боку, забезпечення дотримання раніше наданих державних гарантій у ручному режимі певною посадовою особою (нехай і найвищого рангу) не може не насторожувати. З іншого боку, пропозиція, висловлена головою держави, одразу стала предметом обговорення серед фахівців – практиків та науковців. Тому було розпочато наукові обговорення ідеї утворення нового судового органу, які одразу вилилися у дискусії. Окремі вчені вважають, що утворення нового судового органу стане додатковим тягарем для і без того дефіцитного Державного бюджету. Так, В.І. Король, К.М. Пільков та В.І. Нагнибіда стали на позицію захисту інтересів іноземних інвесторів у межах уже наявних у світі міжнародних інвестиційних арбітражів та МКАС при ТПП України [2]. Позитивом таких поглядів крім економії державних коштів є те, що у таких судах справи розглядаються колегією із трьох суддів, із яких по одному призначають самі сторони.

На нашу думку, сьогодні Україні все ж таки потрібен новий судовий орган, покликаний захищати права інвесторів – внутрішніх та, у першу чергу, іноземних. З іншого боку, це може бути не окремий судовий орган, а структурний підрозділ – наприклад, колегія, у складі діючого господарського суду або МКАС при ТПП України. Одним із позитивів розгляду спорів у новому «інвестиційному» суді для іноземного інвестора-позивача буде відносно невисока сума судового збору. Арбітражний збір у Міжнародному комерційному арбітражному суді при Торгово-промисловій палаті України є набагато більшим (при вартості позову до 10000 доларів США сума арбітражного збору становить 1800 доларів, а спір на суму меншу 1800 доларів США взагалі облишений економічного сенсу) [3, с. 324].

Дерев'яно Б.В. Питання доцільності утворення спеціалізованого інвестиційного суду України. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції* : у 2 ч. (м. Суми, 21–22 травня 2020 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, О. М. Резнік. – Суми: Сумський державний університет, 2020. Ч. 1. С. 255–258.

У випадку реалізації ідеї утворення нового судового органу України – Вищого інвестиційного суду України нами запропоновано наступну структуру Верховного суду України, в якій показано місце пропонованого до утворення Вищого інвестиційного суду:

Як видно зі схеми, нами пропонується утворити новий судовий орган у складі Верховного суду України. Він має отримати статус, схожий із статусом Вищого антикорупційного суду та Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Фізичне місце знаходження (розміщення) нового судового органу тісно пов'язане із його кількісним складом. Відповідно, кількісний склад повинен бути пропорційним кількості спорів, які розглядатимуться суддями. А ця кількість залежатиме від юрисдикції та територіальної юрисдикції (підсудності) [2].

До юрисдикції Вищого інвестиційного суду України логічно віднести здійснення правосуддя як суду першої та апеляційної інстанцій у справах щодо захисту прав і законних інтересів зарубіжних інвесторів, а також здійснення у випадках та порядку, визначених законодавством про захист іноземних інвестицій, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у відповідних провадженнях. Утворення нового суду у складі двох інстанцій пов'язане із необхідністю повного дотримання інтересів учасників судового розгляду, зокрема і дотримання права на апеляційне оскарження. Підсудність (територіальна юрисдикція) має поширюватися на територію усієї України. Безпосереднє місце розташування двох палат Вищого інвестиційного суду України має бути у столиці держави – місті Києві. При цьому у разі формування нового суду невеликою кількістю суддів (як палати для здійснення правосуддя в першій інстанції, так і апеляційної палати) можливо вистачить і частини певних будівель, проте з окремим

Деревянко Б.В. Питання доцільності утворення спеціалізованого інвестиційного суду України. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції : у 2 ч. (м. Суми, 21–22 травня 2020 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, О. М. Резнік. – Суми: Сумський державний університет, 2020. Ч. 1. С. 255–258.

входом або із окремою від інших частиною будівлі (окремим крилом). Останнє дозволить організувати ефективну охорону та пропускний режим [3, с. 325].

Питання щодо кількісного та якісного складу Вищого інтелектуального суду можна вирішити двома шляхами: I) на основі аналізу кількості спорів щодо захисту прав іноземних інвесторів господарськими судами; II) через призначення певної мінімально необхідної кількості суддів, пропорційної можливостям державного фінансування.

Набір суддів до нового Вищого інвестиційного суду повинен бути організований та здійснюватися на конкурсній основі за аналогією із набором до Вищого антикорупційного суду, проведеного у 2019 році. Після зміни юрисдикції діючих господарських, загальних судів та/або Вищого суду з питань інтелектуальної власності і, відповідно, зменшення навантаження на ці суди, можна буде відкоригувати їх кількісний склад шляхом зменшення кількості посад суддів та обслуговуючого персоналу. Ця кількість в ідеалі має дорівнювати кількості суддів та обслуговуючого персоналу новоутвореного Вищого інвестиційного суду. Іншими словами, слід провести рокировку між наявними та новим судом [3, с. 325].

У своїй діяльності Вищий антикорупційний суд має керуватися положеннями Конституції України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів», інших законів та підзаконних нормативних актів України. Його правовий статус та режим діяльності, правовий статус його суддів мають бути закріплені у Законі України «Про судоустрій і статус суддів». Зрозуміло, що нові положення цього Закону будуть моніторитися і постійно змінюватися, особливо протягом перших років діяльності нового судового органу держави, на що будуть прямо впливати безпосередні результати його діяльності, серед яких ефективність захисту інтересів іноземних інвесторів, рівень задоволення останніх, динаміка приросту іноземних інвестицій в економіку України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Деревянко Б.В. Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності: навч. посібник / Б.В. Деревянко; МВС України, Донецький юридичний інститут. Донецьк : Видавничий дім «Кальміус», 2012. 204 с.
2. Крупчан О.Д. Концептуально-правові підходи до створення міжнародного інвестиційного арбітражу в Україні. *Судебно-юридическая газета*. 2020. 10 февралія. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/160775-kontseptualno-pravovi-pidkhodi-do-stvorennya-mizhnarodnogo-investitsiynogo-arbitrazhu-v-ukrayini>
3. Деревянко Б. Щодо формування та діяльності спеціалізованого інвестиційного суду України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 323–327.